

АТАНАС ТИНТЕРОВ

На улица „Аксаков“ в София се е запазила триетажна къща в стил сецесион от началото на века. Това е къщата на професор *Атанас Видулов Тинтеров* — единият от четиримата, които съграждат първите две десетилетия на висшето образование по математика в България.

Данните, които са стигнали до нас, са не само противоречиви, но и представят основните факти от неговия живот без всякакви подробности: нямаме сведения за повечето от курсовете, които е чел, и не знаем дали нещо е написал или пък с какво се е занимавал през последните седемнадесет години от живота си. Според [5] той е роден в *Калофер на 11 май 1856 г.*, а според [6] — на *10 юли 1857 г.* Майка му е от *Карлово* и моминското ѝ име е *Кунчева*, поради което е възможно да е леля на Васил Левски. Баща му Видул навива гайтани на чекрък — работа, която осигурява само насъщния. Положението обаче съвсем се влошава, когато той умира твърде млад — през 1862 г. — и оставя жена си с три деца — две момчета (шестгодишният Атанас с по-малкия му брат) и едно момиче. Само защото още от дете започва да си изкарва хляба — било като работи заедно с майка си, било като помага срещу храна и дрехи на по-слабите си съученици — Атанас успява да получи цялото образование, което родният му град може да даде: около 1870 г. завършва взаимното и трикласно училище на даскал *Ботьо Петков* (бащата на Христо Ботев) и подпомогнат от общината с 2 турски лири, поема пътя към *Болград* (тогава в Румъния), за да постъпи в тамошната българска гимназия. Парите обаче стигат само до Измаил. Намира се все пак благороден съгражданин и Тинтеров успява да пристигне в Болград, но тук го чака нова мъка — месецът е вече ноември и стипендиите са отдавна раздадени. За щастие приемат го във II клас (макар и като „своекощен ученик“, т. е. на свои разноски), което означава, че признават прогимназиалното му образование. Засега покрив и храна получава от учителя си по рисуване, на когото прислужва. Но когато учебната година завършва и на годишния акт лично префектът на града връчва на новия ученик голямата награда за отличен успех, вече няма проблеми и с приемането му в пансиона. Разбира се, това не го отказва от полската работа през ваканциите.

След като завършва гимназията, Тинтеров учителства една година в Тулча и изпраща спечелените пари на майка си. Така той отново пристига в Измаил без всякакви средства. Този път обаче великодушният съгражданин му дава само 2 рубли, колкото за храна до Одеса. И когато през 1877 г. престопа прага на Новоросийския университет, започва познатата история: стипендиите на руско-българския комитет са изчерпани. Подслонява го някакъв негов братовчед печатар, а прехраната може да се изкара, както и в отделенията — с частни уроци. На втората година се освобождава половин стипендия и това донякъде решава битовите му въпроси. През пролетта на 1879 г. се случва един епизод, за който (малко неочаквано) научаваме от **Димитър Благоев**:

„Настъпиха критически за мен дни. Но ето че през един от тях, когато седях замислен в морската градина на Одеса, видях да ме заглежда един младеж, който след известно колебание се приближи при мене и ми заговори на български. Разговорихме се. Той се оказа българинът Атанас Тинтеров, студент по математика в Одеския университет. От дума на дума той разбра критичното ми положение. Заинтересува се и взе да ме разпитва какво мога да върша. Заявих, че единствената работа, която бих могъл да върша, е да давам уроци по математика — минавах за добър математик. Тинтеров обеща да ми помогне. Обеща и удържа на думата си” (цитирано по [4]).

А Г. Константинов завършва така описанието на случката:

„Една случайна среща в приморската градина спасява Благоева от отчаяние, свързва го с приятел, който ще му направи някои незаменими услуги. Най-напред той го окуражава, а след това наистина му намира достойна и лека работа. До настъпването на пролетта Благоев дава уроци по математика на българчета, които трябва да се явят на приеман изпит във Военното училище, а при настъпването на учебната година и сам той, след застъпничеството на Тинтеров, можал да се запише в Одеската духовна семинария.”

През 1881 г. Атанас Тинтеров завършва с отличие следването си и се завръща в България. Първоначално се заселва в Източна Румелия и една година е учител в Сливенската реална гимназия, след което две години учителства в Пловдивската гимназия заедно с **Петко Каравелов**, **Трайко Китанчев**, **Антон Шоурек** и др. В Пловдив той се оженва за Мария Овчарова, основна учителка, и има от нея три деца: **Видул**, **Гена** и **Сава**. В началото на 1884 г. гимназията е обхваната от вълна на недоволство от нравствените качества на учителите. Протестът прераства в стачка, като се прехвърля и в Сливенската гимназия ([12], с. 266—267). В публикувания от учениците позив сред тежките и донякъде груби обвинения към учителите (и особено към А. Шоурек) едни от малкото добри думи са:

„Г-н Тинтеров е преподавател, от когото учениците са научили и ще научат нещо; той знае много добре предмета си и знае как да го преподава в нашата гимназия” ([10], с. 12).

Тогавашният вестник „Марица” ни подсказва, че с морала си Тинтеров действително е заслужил уважението на гимназистите:

„Двама от учителите в пловдивската гимназия: г. г. Тинтеров и Китанчев са дали оставките. Не знаем доколко е истина, но някои хора уверяват, че те направили това, защото не одобрявали начина, по който действа правителството спрямо учениците, и защото предвиждали, че с предначертаний план ще се разстрои съвсем гимназията” [13].

След като се премества в Княжеството, Тинтеров е назначен в Силистренското педагогическо училище, но само след няколко месеца, в началото на учебната година, е преместен в Софийската мъжка гимназия. Едновременно с учителската си дейност през 1885 — 1886 г. той ръководи преподаването на математика във Военното училище

От 1893 г. по настояване на **Емаиуил Иванов** е извънреден преподавател по „алгебрически анализ“ във Висшето училище. През 1899 г. той окончателно напуска гимназията, за да се отдаде изцяло на работата със студентите: отначало (пак по предложение на Ем. Иванов) като извънреден професор, а от януари 1904 г. като редовен професор, титуляр на катедрата по **основи на висшата математика**. В [7] (с. 602—603) са изброени 5 курса, които Тинтеров е чел в университета: диференциално и интегрално смятане, алгебричен анализ, теория на **вероятностите**, основи на висшата математика и геометрични приложения на интегралното смятане. За съжаление за някои от тях (например за толкова ранен курс по теория на вероятностите) нищо не знаем. Разписът на лекциите [8] съобщава само за 4 часа лекции по първа част и 4 часа по втора част диференциално смятане. В университетската библиотека се пазят два тома литографски издадени записки на студенти и от тях можем да научим повече за лекциите по основи на висшата математика. Заглавието на първия том [14] е от по-късна дата: нанесено е с мастило заедно с добавката „*София, 15.VI.37 г. Дар от тогавашния студент Н. А. Бучков*“. Включени са записки (с някои повторения, понеже са правени от различни студенти) по следните теми: теория на числата (делимост, конгруенции, верижни дроби), ирационални числа, функции, граници, редове, геометрични приложения на производните, разниване на ирационалните числа във верижни дроби, безкрайни произведения, „различни и сборни редове“ (т. е. от вида $v_n = u_{n+1} - u_n$ и $v_n = u_n + u_{n-1} + \dots + u_1$) и оттук аритметични редове и цели функции, детерминанти, комплексни числа — включително елементарни функции и комплексни редове.

Заглавието на вторите записки също е условно и е добавено с молив [15]. Съдържа нието включва (пак с повторения): теория на детерминантите, функции, редове, верижни дроби, безкрайни произведения, интерполация, комплексни числа. Цял един дял е озаглавен „Въведение в диференциалното смятане“ с добавката „чел през 1899—1900“. Следва дял „Интегрално смятане“. Отделно има „Задачи за двойни и тройни интеграли“ и накрая има глава „Елиптични интеграли“. Общото впечатление е, че това са два подобни курса, но четени по различно време. А освен тези единствени научни извори **Нестор Бучков** ни е оставил описание за

„едрата и мощна фигура на професор Ат. Тинтеров. Бързо говори, нервно се сепва и ни изглежда, той е вдълбочен в своя алгебрически анализ и го преподава, като че свещенодейства“ ([1], с. 91).

Тинтеров заема професорската катедра до 15 октомври 1910 г., когато в знак на протест срещу факултетското решение по един недостоеен инцидент между **професор Спиридон Ганев** и студентите подава оставка — така, както четвърт век по-рано бе взел страната на своите възпитаници.

Две години по-късно скръбта по големия му син, загинал на фронта, кара Тинтеров съвсем да се откъсне от суетата на града и да заживее в Бояна, отдаден на толстоистки настроения: до самата му смърт на 13 август 1927 г. селяните ще виждат „дядо професор“ в потури да помага в коситбата или да носи дърва. Но мисълта за онези, които — както беше и с него самия на младини — имат любов към математиката, но нямат пари за нея, не го напуска до последния му ден: на 24 декември 1926 г. той дарява на Физико-математическото дружество в София (на което е един от основателите) 25 000 лв. за подпомагане на бедни студенти и за издаване на книги, а на 23 февруари 1927 г. оставя дарение от 50 000 лв. в памет на Видул, пак за бедни студенти. Жена му също образува от пенсията си фонд „Мария и Атанас Тинтерови“.

Библиографски бележки. Основните източници за живота на Атанас Тинтеров са [1] и [5] (по линия на Физико-математическото дружество в София), [6] и [9] (по линия на Софийския университет) и [2]; от своя страна **академик Кирил Попов** се позовава на спомени на **инж. Сава Тинтеров**, предадени на библиотеката на Математическия факултет; за съжаление те сега не се откриха. Разминаването от една година, което правят различните източници, започва от раждането на Ат. Тинтеров и се запазва до отиването му в Одеса. Използвал съм и някои архивни материали, без да ги цитирам изрично. В [11] има хубава снимка на Тинтеров заедно с първите учители в Сливенската гимназия.

Твърде благодарен съм на снахата на Атанас Тинтеров, Сийка, и на внучката му Лиляна, които ме снабдиха с някои данни.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Юбилеен сборник на Физико-математическото дружество в София по случай 40-годишния му юбилей. София, 1939.
2. Попов, Кирил. Атанас Видулов Тинтеров.—Математика и Физика, IV (1961), Кн. 2, 54 —55.
3. Второ издание на [2] в: Математика, XX (1981), Кн. 6, 2 — 4.
4. Константинов, Георги. Благоев в Русия. — Простори, 11(1946 — 47). Кн. 5, 107—110.
5. Проф. Ат. Тинтеров (биографични бележки).— Спис. Физ.-мат. друж., XII (1927). Кн. 4 и 5 (януари), 113—115.
6. Алманах на Софийския университет, 1888—1928. Кратка история на университета с животописни и книгописни сведения за преподавателите и асистентите от основаването на Висшето училище насам. София, 1929.
7. Второ издание на [6] на петдесетгодишнината на университета, 1888—1939. София, 1940.
8. Ковачев, Асен. Библиография на Софийския университет Климент Охридски, 1904—1942. София, 1943.
9. Арнаудов, Михаил. История на Софийския университет Климент Охридски през първото му столетие, 1888—1938. София, 1939.
10. Няколко думи за Пловдивската гимназия. Пловдив, 1884.
11. Юбилеен сборник на Сливенската мъжка гимназия "Добри П. Чинтулов" (по случай 55-годишнината от основаването ѝ). София, 1934.
12. Стателова, Елена. Източна Румелия (1879—1885). Икономика, политика, култура, София, 1983.
13. Вестник „Марица“, бр. 578 от 28 февруари 1884.
14. Тинтеров, Атанас. Алгебрически анализ. Лекции, четени в Софийското висше училище през учебните 1893—1896 години от професор Атанас Тинтеров.
15. Тинтеров, Атанас. Диференциално и интегрално смятане, 1900— 1901.

Владимир Сотиров

КИРИЛ ПОПОВ ЗА АТАНАС ТИНТЕРОВ*

Атанас Тинтеров започва своето студентство в едно време, когато при изложението на математическите теории не се е прибягвало до онази прецизност, резултат от по-задълбочените изследвания на по-новите математици. Въпреки това лекциите на проф. Тинтеров бяха пропити с духа на логична строгост, която вееше вече от новите курсове на С. Jordan, N. Dini, Darboux, Weierstrass и др.; те бяха пропити от духа на новото време и един вид синтез, на чиито логични методи е нагледността.

И сега го виждам, след като е установил по един чисто логичен път известна теорема от теорията на границите, изправен до черната дъска с премрежени очи и със съответни жестове да произнася: „клони, клони, клони . . . към безкрайност”.

* Извадка от статията „Атанас Тинтеров“ на К. Попов, сп. Математика (1981), кн. 6, 2—4.